

احیای مخمل هفت‌رنگ صفوی

اولین نمونه از مخمل هفت‌رنگ در گروه پژوهشی هنرهای سنتی پژوهشگاه میراث‌فرهنگی و گردشگری بافته شد. بافت این نوع مخمل که به دوره صفوی تعلق دارد، در ایران منقرض شده است.

به گزارش سایت خبری پرسون به نقل از روابط عمومی پژوهشگاه میراث‌فرهنگی و گردشگری، روح‌الله دهقانی - مجری طرح احیاء مخمل هفت‌رنگ صفوی - درباره زنده کردن روش بافت این نوع مخمل گفت: بی‌شک نساجی نخستین صنعت نیست، ولی با جرأت و به صراحت می‌توان گفت یکی از صنایع بسیار قدیمی است و آنچه قطعی به نظر می‌رسد انسان نخستین بعد از آشنایی با شکار و کشاورزی که وسیله‌های تأمین معاش بوده، ابتدا به سرپناهی برای مصون ماندن از صدمه موجودات دیگر و پس از آن به صرافت تهیه وسایلی برای محافظت از بدن خود در برابر سرما و گرما افتاده و هرچند پوشش‌های اولیه انسان از برگ درختان و پوست حیوانات تجاوز نمی‌کرده، ولی طبعاً در رهگذر سال‌ها، بافت پارچه و دوختن لباس از آن‌ها به صورت یک صنعت در جوامع بدوی متجلی شد.

او در ادامه بیان کرد: مخمل‌بافی تولید پارچه‌ای است ابریشمی که نقش آن توسط پرزهای ریز و ظریفی که بر سطح پارچه قرار می‌گیرد ایجاد می‌شود. مخمل‌بافی در ایران سابقه‌ای طولانی دارد و آثاری زیبا در موزه‌های ایران و جهان از بافته‌های قدیمی این هنر موجود است.

به گفته این هنرمند، مخمل‌بافی در کنار زری‌بافی دو تجلی منحصر به فرد و بسیار تکنیکی از بافته‌های دستگاہی ایران به شمار می‌روند که در عین حال به لحاظ شیوه اجرا و نوع محصول به کلی با یکدیگر متفاوت‌اند.

دهقانی با اشاره به این‌که انتقال دانش این هنر از دوران گذشته سینه به سینه و به صورت استاد شاگردی بوده است، انواع مخمل را شامل مخمل ساده، گل‌برجسته و هفت‌رنگ عنوان کرد و افزود: در مخمل هفت‌رنگ ترکیب دو شیوه نخست باهم و با استفاده از نخ‌های رنگی بیشتر در بافت صورت می‌گیرد.

او با بیان این‌که مخمل‌بافی با وجود دشواری در تولید، دامنه کاربرد نسبتاً گسترده‌ای در بین مخاطبان داشته، به طوری که اقشار مرفه و متوسط جامعه از آن استفاده می‌کردند، اظهار کرد: دامنه کاربردهای این محصول از البسه گرفته تا آویزها، موارد تزئینی، پوشش‌ها، دکوراسیون داخلی اتاق‌ها، جدار داخلی صندوق‌ها و ... را دربر می‌گرفته است.

مجری طرح احیاء مخمل هفت رنگ صفوی بیان کرد: پارچه مخمل از ویژگی‌های منحصر به فرد فرهنگ ایرانی به حساب می‌آید و علاوه بر آن‌که کاربردی فراگیر در کل پهنه کشور ایران و کشورهای همجوار داشته، به نقاط مختلف جهان صادر می‌شده است.

دهقانی با اشاره به این‌که دستگاه مخمل دارای اسکلتی چوبی، قطور و دارای چهار ستون اصلی است که ابرارهای مختلف بافت بر آن پیاده شده است، گفت: این دستگاه دارای ۶ متر طول، ۴ متر عرض و ۵ متر ارتفاع است و در فضایی حدود ۳۰ متر مربع جای می‌گیرد.

به گفته دهقانی، مراحل تولید مخمل به پیش از بافت و عمل بافت تقسیم می‌شود که آماده‌سازی چله، رنگ‌رزی، طراحی نقشه، طراحی سیستم بافت، نقش‌بندی و روش بافت جزو مراحل بافت مخمل است.

او افزود: نقش‌های به‌کاررفته بیشتر با موضوعات ادبی، اسطوره‌ای و کهن از جمله شکارگاه، لیلی و مجنون و نقوش حیوانی و انسانی، همچون نگارگری بوده و در دوره معاصر نقوش بیشتر گیاهی، اسلیمی و ختایی شده و برخی نقوش مذهبی نیز در بعضی دوره‌ها به کار برده شده است.

این پژوهشگر همچنین گفت: شیوه آموزش این هنر تا کنون استاد شاگردی بوده، یعنی شاگرد پس از پذیرفته شدن در مراحل مختلف به مرور زمان تجربیات زیادی کسب می‌کرد تا به مرحله استادی می‌رسید. در این رشته بیشتر مردها درگیر بوده‌اند و علت آن هم به دلیل شکل خاص دستگاه بوده که بافت آن برای بانوان دشوار بود، ولی می‌توان در بخش‌های زیادی از مراحل کار از وجود زنان هم استفاده کرد.

این هنرمند بیان کرد: شاهکارهای مخمل‌بافی در دوره صفوی هم‌اکنون در بسیاری از موزه‌های دنیا قرار دارد و ثبت هنر مخمل‌بافی در فهرست جهانی این امکان را ایجاد می‌کند تا در واقع وحدتی که در تکنیک‌ها و مهارت‌های سنتی در بخش وسیعی از جهان قابل مشاهده است ارائه و در عین حال ویژگی‌های منحصر به فرد تکنیکی و فرهنگی کشور ایران در مقایسه با کشورهای دیگر مشهود شود.

دهقانی با بیان این‌که در احیاء این شیوه بافت به دلیل این‌که هیچ نمونه‌ای از دستگاه موجود نبود و با ایجاد تغییراتی در دستگاه مخمل گل‌برجسته صورت گرفت، افزود: با توجه به نبود مخمل‌های هفت‌رنگ در موزه‌های داخل ایران، با موزه‌های خارجی مکاتبه شد و در نهایت دسترسی به تصویر باکیفیت از یک نمونه از این پارچه‌ها میسر شد. با آنالیز شیوه بافت از روی تصاویر طراحی اولیه بافت برای تست، انجام شد و در مرحله پایانی با رفع ایرادات بافت آزمایشی طراحی اصلی بر روی دستگاه صورت گرفت و بافت اولین نمونه از مخمل هفت‌رنگ بعد از دوره صفوی شروع شد.

